

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรมกำลังเป็นปัญหาอย่างมากในสังคมไทย ทั้งนี้สืบเนื่องจากการพัฒนาประเทศในช่วงที่ผ่านมามุ่งพัฒนาด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญ เน้นกับความเจริญก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสารสนเทศ รวมทั้งการรับวัฒนธรรมจากต่างประเทศเข้ามาอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ความไม่สมดุลระหว่างความเจริญด้านวัตถุกับความเจริญด้านจิตใจของประชาชน เกิดค่านิยมของการยกย่องวัตถุเงินทอง ความสะดวกสบาย ต่าง ๆ ในชีวิตมากกว่าการยกย่องบุคคลที่มีคุณงามความดีและความสุขทางด้านจิตใจ สังคมจึงเต็มไปด้วยความฟุ้งเฟ้อ แข่งขัน แข่งขัน ไม่อดทน ขาดระเบียบวินัย ขาดความรับผิดชอบและคำนึงถึงประโยชน์ของคนมากกว่าประโยชน์ของส่วนรวม จึงปรากฏพฤติกรรมของความเสื่อมศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม มีการแก้ปัญหาด้วยวิธีการรุนแรงให้เห็นมากมาย และมีแนวโน้มสูงขึ้นเป็นลำดับ อยู่ในภาวะวิกฤตที่จำเป็นต้องร่วมกันแก้ไข (พระเทพเวที, 2535, หน้า 7)

หน้าที่ที่สำคัญของรัฐประการหนึ่งก็คือการจัดการศึกษา ซึ่งหมายถึงการดำเนินการพัฒนาบุคคลให้เป็นคนดีในสังคม รัฐตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา ในฐานะที่การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศ รัฐจึงส่งเสริมให้มีการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชน โดยหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน เพื่อพัฒนาคนในสังคมไทยให้เป็นคนดีมีคุณธรรมจริยธรรม จะเห็นได้จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ที่ได้กำหนดให้มีการจัดการศึกษาโดยมีจุดมุ่งหมายและหลักการในหมวด 2 มาตรา 6 ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” โดยยึดแนวทางการจัดการศึกษาให้เป็นคนดีมีคุณธรรมจริยธรรม ในหมวด 4 มาตรา 23 ซึ่งต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับ และในมาตรา 24 (4) ได้กำหนดให้จัดกระบวนการเรียนรู้โดยจัดการเรียนการสอนผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรมค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2542, หน้า 8-9) ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พุทธศักราช 2545-2549 ที่เน้นการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาประเทศ ยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กำหนดสภาพสังคมไทยที่พึงประสงค์

โดยมุ่งพัฒนาสู่สังคมที่เข้มแข็งและมีคุณภาพเป็นสังคมที่มีคุณภาพที่ยึดหลักความสมดุล ความพอดี สามารถสร้างคนทุกคนให้เป็นคนดี คนเก่ง มีคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย มีความรับผิดชอบ มีจิตสำนึกสาธารณะและพึ่งตนเองได้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2545, หน้า ๙) การจัดการศึกษาจึงควรมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีความรู้ควบคู่คุณธรรม จริยธรรม สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ดังนั้นจึงจำเป็นต้องสร้างเสริมจริยธรรม เพื่อให้ผู้เรียนได้มีทักษะในการดำรงชีวิตอย่างคิงามและสงบสุข สามารถปฏิบัติตนเองได้อย่างเหมาะสมในสังคม การพัฒนาจริยธรรมจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งแก่ผู้เรียนพร้อม ๆ กับการพัฒนา ด้านอื่น เพราะหากบุคคลในสังคมขาดจริยธรรม สังคมย่อมวุ่นวาย ขาดความสงบสุข เต็มไปด้วย ปัญหาทางศีลธรรมมากมาย (ปทีป เมธาคุณวุฒิ, 2544, หน้า 70-71)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ในหมวด 4 มาตรา 14 ข้อ 4 ได้บัญญัติการศึกษาไว้ว่า การจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสาน สาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา และ ข้อ 6 บัญญัติไว้ว่าจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อ ร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า 14-15)

กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้ดำเนินโครงการ โรงเรียนวิถีพุทธขึ้นเพื่อให้เป็นโรงเรียน รูปแบบใหม่ ให้สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษา โดยในปี พ.ศ. 2545 ได้กำหนดให้มีโรงเรียน รูปแบบใหม่ ซึ่งประกอบด้วยโรงเรียน 5 รูปแบบ ดังนี้ (โรงเรียนวัดน้อยนพคุณ, 2547, หน้า 4)

1. โรงเรียนในกำกับของรัฐ
2. โรงเรียนวิถีพุทธ
3. โรงเรียนสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ
4. โรงเรียนสองภาษา
5. โรงเรียนต้นแบบการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร (ICT)

โรงเรียนวิถีพุทธจึงนับว่าเป็นโรงเรียนรูปแบบใหม่ที่จัดกิจกรรมสนองตอบการจัด การศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิต โดย ให้ผู้เรียนมีความรู้และมีทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต ทนต่อการเปลี่ยนแปลง มีสุขภาพสมบูรณ์ ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้และครองชีวิตอย่างสงบสุข จุดเน้นของ โรงเรียนวิถีพุทธดำเนินการพัฒนาผู้เรียน โดยใช้หลักไตรสิกขา คือ สีล สมาธิ ปัญญา ผู้เรียนได้ เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” คือมีปัญญารู้เข้าใจในทางคุณค่าแท้ในปัญหา มี

วัฒนธรรมแสงปัญญา และมีวัฒนธรรมเมตตา เป็นฐานการดำเนินชีวิต โดยมีผู้บริหารและคณะครู ร่วมกันพัฒนา

แนวทางการดำเนินงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน โดยการนำหลักธรรมและ แนวคิดของพระพุทธศาสนามาเป็นองค์ประกอบของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสถานศึกษา และกระทรวงศึกษาธิการปรารถนาให้เป็นจุดสำคัญของการนำคุณคำมหาศาลของพระพุทธธรรมมาสู่สังคม ไทย โดยผ่านการจัดสภาพและการเรียนรู้ของโรงเรียนที่มีความชัดเจน พร้อมทั้งจะนำหลักธรรมมาปฏิบัติในโรงเรียน เพื่อให้สมกับที่ประเทศไทย มีพุทธศาสนิกชนถึงร้อยละเก้าสิบห้า การที่โรงเรียนนำแนวพุทธธรรมมาพัฒนาจริยธรรมผู้เรียน นำแผนมาสู่การปฏิบัติให้มีศีล สมาธิ ปัญญา มีครู ผู้บริหาร เป็นแบบอย่างที่ดี มีพ่อแม่ ผู้ปกครองมีส่วนร่วม ให้เด็กเป็นผู้เรียนที่บรรลุเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ เด็กจะมีความสุข อ่อนโยน ทันสมัย และทันโลก เอาตัวรอดด้วยสติและปัญญาเมื่อเผชิญอุปสรรคชีวิต แต่ไม่เห็นแก่ตัว จึงตัวรอดเพียงคนเดียว รู้จักอยู่ร่วมกัน อย่างสมานฉันท์กับเพื่อนมนุษย์ที่แม้จะต่างชนชาติศาสนาก็ตาม เป็นการเชิดชูสิ่งที่โรงเรียนทำอยู่แล้วมาขยายผลให้ออกสู่วงกว้างขึ้นจนเต็มแผ่นดินไทย (สิริกร มณีรินทร์, 2547, หน้า 1)

จากการที่สถานศึกษาต่าง ๆ ได้เข้าร่วมโครงการ โรงเรียนวิถีพุทธ เมื่อปีการศึกษา 2546 เป็นต้นมา ได้ประสบปัญหาในการจัดกิจกรรมของโครงการโรงเรียนวิถีพุทธอยู่อย่างมาก ดังเช่น โรงเรียนวัดละมุด (2548, หน้า 2) ได้สรุปปัญหาด้านนักเรียนว่า เนื่องจากมีนักเรียนบางส่วนที่ประสบปัญหาทางครอบครัว สภาพแวดล้อมของบ้านอยู่ใกล้สถานที่บันเทิง เช่น ร้านอาหาร สถานอาบอบนวด โรงแรมชั่วคราว นักเรียนส่วนนี้จึงประพฤติ ปฏิบัติตนไม่เหมาะสม ส่วนปัญหาด้านครูที่จัดกิจกรรม ครูต้องการที่จะพัฒนานักเรียนบางส่วน ที่ขาดความรับผิดชอบให้เป็นคนดี มีคุณธรรม มีจิตสำนึกที่ดี แต่ขาดเทคนิควิธีการในการพัฒนานักเรียนเหล่านี้ และในด้านอาคารสถานที่ พบปัญหาว่าสถานศึกษามีอาคารเพียงอาคารเดียว ทำให้ไม่สามารถจัดกิจกรรมที่หลากหลายให้กับนักเรียนได้เท่าที่ควร ห้องเรียนคับแคบ เมื่อฝนตกจะอับชื้น อากาศถ่ายเทไม่สะดวก ไม่เหมาะในการจัดกิจกรรม ปัญหาที่พบในการจัดกิจกรรมศาสนพิธีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาที่ทางโรงเรียนได้จัดขึ้นตามวันสำคัญต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ยากที่นักเรียนจะจดจำ ยากที่จะปฏิบัติได้ถูกต้อง และจากการสรุปผลการดำเนินงานรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนท่าวังวิทยาคาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1 (2548, หน้า 3) สรุปว่าด้วยสภาพสังคมที่ค่อนข้างขาดแคลน ผู้ปกครองส่วนใหญ่ไปประกอบอาชีพในต่างอำเภอ ต่างจังหวัดทำให้ไม่ได้อยู่ดูแลบุตรหลาน และอีกหลายปัจจัยที่จะส่งผลกระทบโดยตรงต่อชีวิตนักเรียน เพื่อให้ นักเรียนได้เข้าใจชีวิตที่แท้จริง และสามารถดำเนินชีวิตได้ถูกต้องเหมาะสม ทางโรงเรียนจึงได้นำโครงการโรงเรียน

วิธิพุทธ ซึ่งเน้นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารและพัฒนานักเรียน โรงเรียนจะต้องมุ่งมั่นทุ่มเทหาวิธีการเพื่อให้นักเรียนสามารถนำหลักไตรสิกขาไปบูรณาการในวิถีชีวิตให้ได้ แม้จะต้องหาแนวทางในการบริหารจัดการโครงการให้บรรลุผลได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของโครงการต่อไป และสอดคล้องกับการสรุปผลการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิธิพุทธของโรงเรียนเอกครุณ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 2 (2548, หน้า 1) ที่กล่าวว่า ครู นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ แต่ยังขาดความสนใจในพระพุทธศาสนาและไม่ค่อยเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา โรงเรียนได้ดำเนินโครงการโรงเรียนวิธิพุทธเพื่อต้องการให้บุคลากรในโรงเรียน ครู นักเรียน เจ้าหน้าที่ ผู้ปกครองและชุมชน ได้เล็งเห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น โดยในสภาพสังคมปัจจุบันน่าเป็นห่วงอย่างมากในพฤติกรรมของคนในสังคม ถ้าโรงเรียนสามารถจัดกิจกรรม โดยนำพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนก็จะทำให้สังคมมีความสุขยิ่งขึ้น แต่โรงเรียนยังขาดแนวทางการบริหารจัดการด้านการจัดกิจกรรมโรงเรียนวิธิพุทธอยู่มาก

ส่วนการจัดกิจกรรมโรงเรียนวิธิพุทธของโรงเรียนวัดบัวปากท่า (2548, หน้า 1) ได้กล่าวถึงปัญหาของโรงเรียนที่พบคือ ด้านการเรียนยังจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการพุทธธรรมไม่ชัดเจนต่อเนื่องสม่ำเสมอ จึงต้องการให้มีการพัฒนาด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้มากขึ้น โดยขอให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจัดพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมโรงเรียนวิธิพุทธ และต้องการข้อมูลด้านข่าวสารกิจกรรมที่น่าสนใจ ในด้านการจัดกิจกรรมโครงการโรงเรียนวิธิพุทธของโรงเรียนวัดรางกำหยาด (2548, หน้า 2) ได้ให้ข้อสรุปว่า จากปัญหาในการดำเนินโครงการโรงเรียนวิธิพุทธที่ผ่านมาพบว่า ครูผู้รับผิดชอบโครงการยังขาดประสบการณ์ในการดำเนินโครงการ จึงต้องการให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจัดให้โรงเรียนไปศึกษาดูงานในแหล่งของสถานศึกษาดีเด่นด้านกิจกรรมโรงเรียนวิธิพุทธ ตลอดจนต้องการให้ครูทุกคนเข้ารับการปฏิบัติธรรม และให้ครูที่รับผิดชอบโครงการประชุมพบกันเดือนละครั้ง ซึ่งสอดคล้องกับการสรุปผลการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิธิพุทธของโรงเรียนภัทรญาณวิทยา (2548, หน้า 4) ซึ่งสรุปว่าโรงเรียนวิธิพุทธเป็นโครงการที่เหมาะสมกับขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมและชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทย ช่วยกล่อมเกลাজิตใจให้เด็กเป็นคนสุภาพอ่อนโยนไม่ก้าวร้าวผู้ใหญ่ว่าเคารพเชื่อฟังพ่อแม่ ครู อาจารย์และผู้มีพระคุณ เป็นหนทางเดียวเท่านั้นที่จะหลุดพ้นไม่ให้เยาวชนไทยหลงผิดมกมายกับวัฒนธรรมตะวันตกที่กำลังเผยแพร่ระบอบเข้ามา ช่วยไม่ให้ถูกกลืนชาติ สามารถดำรงความเป็นไทยอยู่ได้ ปัญหาที่พบในการจัดทำโครงการโรงเรียนวิธิพุทธและต้องการแก้ไขคือ ควรกำหนดให้ทุกโรงเรียนจัด กิจกรรมสวดมนต์แปล นั่งสมาธิ สำหรับนักเรียน และครูทุกคน สัปดาห์ละหนึ่งครั้ง ๆ ละหนึ่งชั่วโมง ควรจัดให้มีพระภิกษุที่มีความสามารถในการ

ถ่ายทอดหลักกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นองค์วิทยากรประจำโรงเรียนวิสุทธิพรทุกแห่ง แห่งละ 1 รูป โดยให้กระทรวงศึกษาธิการจัดสรรปัจจัยถวาย และต้องการให้กระทรวงศึกษาธิการกำหนด กิจกรรมที่โรงเรียนวิสุทธิพรทุกแห่ง ต้องปฏิบัติเนื่องในวันสำคัญต่าง ๆ เพื่อความเป็นเอกภาพ

จากปัญหาการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิสุทธิพรที่สถานศึกษาต่าง ๆ ที่สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้รับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการมาดำเนินงาน ในปีการศึกษา 2546-2547 ที่ผ่านมา มักจะประสบปัญหาด้านการบริหารจัดการโครงการโรงเรียน วิสุทธิพร โดยขาดแนวทางและรูปแบบการบริหารงานโครงการที่ชัดเจน มีรูปแบบการบริหารที่ ไม่เหมือนกัน แม้เอกสารการดำเนินงานโรงเรียนวิสุทธิพรจะมีให้ศึกษาอยู่บ้าง แต่การนำเสนอเชิง การบริหารจัดการโรงเรียนวิสุทธิพรยังไม่เป็นรูปธรรมและขั้นตอนที่ย่อยพอที่สถานศึกษาจะนำไป ปฏิบัติได้ ปัจจุบันกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดตัวชี้วัดการดำเนินงานโรงเรียนวิสุทธิพรที่ชัดเจน ซึ่งได้จัดทำแล้วเสร็จในปี 2548 ที่จะให้สถานศึกษาดำเนินการกิจกรรมตามตัวบ่งชี้ มี องค์ประกอบย่อยและข้อบ่งชี้คุณภาพในด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิตและด้าน ผลกระทบ ซึ่งถ้าสถานศึกษาจะดำเนินการบริหารโครงการ โรงเรียนวิสุทธิพรให้เป็นไปตามตัวบ่งชี้ สถานศึกษาควรจะดำเนินการบริหารเป็นไปในรูปแบบใด จึงเห็นความจำเป็นที่ต้องพัฒนารูปแบบ การบริหารโครงการโรงเรียนวิสุทธิพรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเป็นแนวทางในการให้ สถานศึกษานำรูปแบบการบริหารโครงการโรงเรียนวิสุทธิพรไปใช้ได้อย่างเหมาะสม

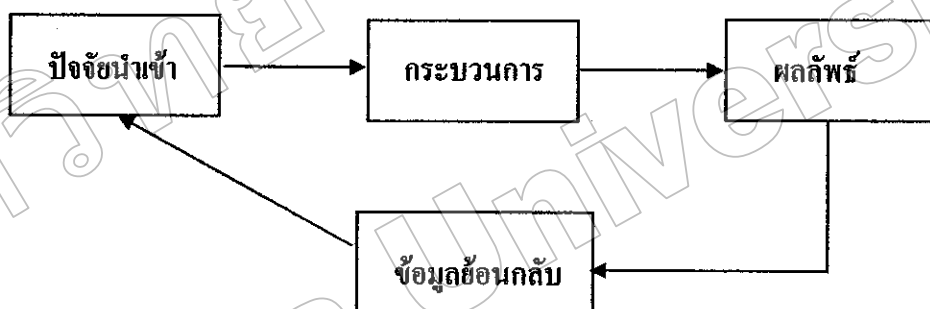
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารโครงการโรงเรียนวิสุทธิพรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

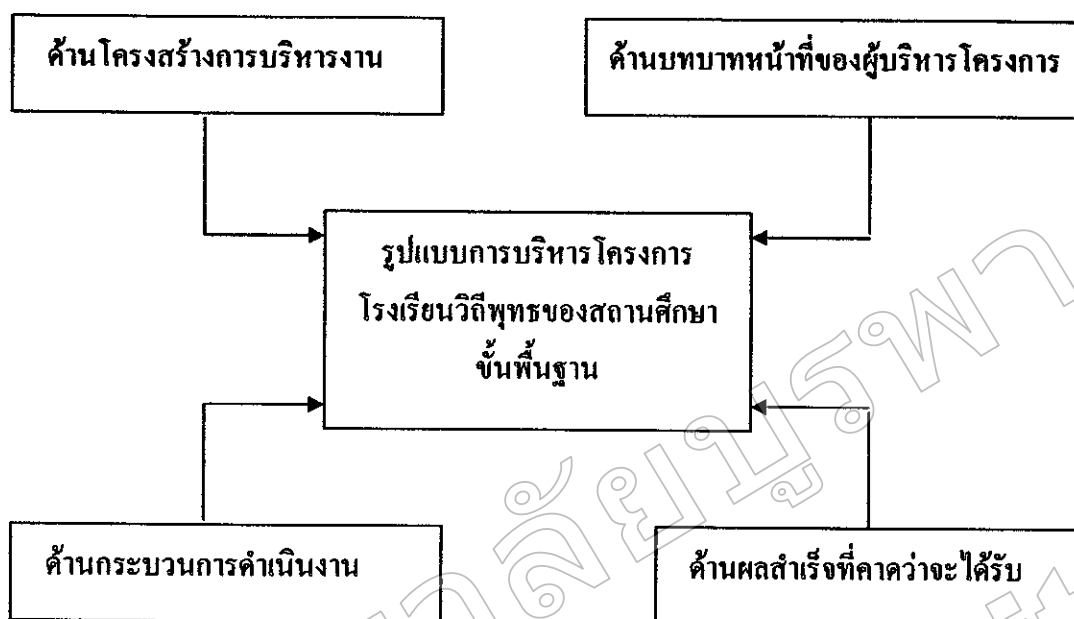
ผู้วิจัยได้นำเสนอรูปแบบการบริหารโครงการโรงเรียนวิสุทธิพรของสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน ซึ่งได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดใน การวิจัย ประกอบด้วย ด้านโครงสร้างบริหารงาน ด้านบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารโครงการ ด้าน กระบวนการดำเนินงาน และด้านผลสำเร็จที่คาดว่าจะได้รับ โดยศึกษาจากเอกสารและทฤษฎีดังนี้ ด้านโครงสร้างการบริหารงาน องค์การที่ประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและมีระเบียบการ ทำงานในการบริหารนั้นควรประกอบด้วย โครงสร้างขององค์การที่กำหนดอำนาจหน้าที่ไว้อย่าง ชัดเจน ไม่ซับซ้อน มีคณะทำงานเป็นที่ปรึกษา มีลักษณะความสัมพันธ์และบทบาทของบุคลากร ภายในองค์การ โครงสร้างองค์การอาจจะมีลักษณะง่าย ๆ ยืดหยุ่นได้และไม่เป็นทางการ หรือเป็น โครงสร้างที่เป็นทางการ (Scott, 1967, p. 15; Rogers, 1983, p. 348; สิริพร หิตะศิริ, 2533, หน้า 53;

Robbins & Coulter, 2002, pp. 16-17) ด้านบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารโครงการ การบริหารองค์การนั้นควรประกอบด้วยการกำหนดบทบาทและหน้าที่ของบุคลากรในองค์การไว้อย่างชัดเจน ซึ่งขั้นตอนประกอบด้วย การวิเคราะห์งานออกเป็นองค์ประกอบย่อย ๆ รวบรวมงานเข้าเป็นหมวดหมู่โดยอาศัยการจัดตามหน้าที่หรือจัดตามตัวบุคคล จัดกลุ่มกิจกรรม บุคลากรและทรัพยากรอื่น เลือกทางเลือกในการปฏิบัติงานที่ดีที่สุด แบ่งงานและกิจกรรมที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน กระจายงานหรือมอบหมายอำนาจให้หัวหน้างานนำไปปฏิบัติงานให้เกิดผล (Rogers, 1983, p. 348; Huse, 1973, p. 6; Koontz, 1988, pp. 28-131) ด้านกระบวนการดำเนินงาน ในการปฏิบัติงานในองค์การนั้นจะประกอบด้วยระบบ ซึ่งระบบประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ คือ สิ่งแวดล้อมภายนอก (External Environment) ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลลัพธ์ (Output) ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ประกอบของระบบ

กระบวนการในการดำเนินงาน (Process) เป็นระบบย่อยทำหน้าที่เป็นกลไกแปรสภาพปัจจัยนำเข้า (Transforming Mechanism) ให้เกิดสภาพใหม่ เช่น กระบวนการฝึกอบรมให้การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เกิดความรู้ ทักษะและเจตคติ (คุณวุฒิ คนฉลาด, 2540, หน้า 4-5 อ้างอิงจาก Kast & Rosenzweig, 1985, p. 15) และด้านผลสำเร็จที่คาดว่าจะได้รับ องค์การเป็นระบบทางสังคมซึ่งระบบประกอบด้วยสิ่งนำออกที่เกิดจากกลไกที่แปรสภาพแล้ว ผลผลิตที่ออกมาคืออุดมการณ์ อันอาจจะบรรลุผลสำเร็จเกิดประสิทธิผล (Effectiveness) หรือเกิดประสิทธิภาพ (Efficiency) ผลผลิตที่เกิดผลคุ้มค่าการลงทุนนี้ประหยัคทั้งกำลังคนและทรัพยากร อื่น ๆ (คุณวุฒิ คนฉลาด, 2540, หน้า 4-5 อ้างอิงจาก Kast & Rosenzweig, 1985, p. 15) จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ดังกล่าวจึงกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ได้รูปแบบการบริหารโครงการโรงเรียนวิถิพุทธของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเป็นข้อมูลให้สถานศึกษาปรับรูปแบบการบริหารโครงการโรงเรียนวิถิพุทธได้อย่างเหมาะสม
2. ผลการวิจัยเป็นข้อมูลให้ผู้บริหารสถานศึกษา และครูที่ร่วมโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์
3. สถานศึกษาสามารถใช้เป็นแนวทางในการนำรูปแบบการบริหารโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ ไปปรับใช้กับการบริหารโครงการอื่นๆ ได้

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตของเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง คู่มือการดำเนินงานและตัวชี้วัดโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ ของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อกำหนดแนวทางการศึกษาครอบคลุม 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านโครงสร้างการบริหารงาน ด้านบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารโครงการ ด้านกระบวนการดำเนินงาน และด้านผลสำเร็จที่คาดว่าจะได้รับ และดำเนินการจัดสัมมนาผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน เพื่อวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของการบริหารโครงการ

โรงเรียนวิถิพุทธของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตลอดจนสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทั้งพระสงฆ์และ
ฆราวาสด้านการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ
หาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญและหาความเหมาะสมในการนำ
รูปแบบไปปฏิบัติโดยผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน ตลอดจนวิเคราะห์เปรียบเทียบรูปแบบการ
บริหารโครงการโรงเรียนวิถิพุทธของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ค้นพบกับแนวทางการดำเนิน
โครงการโรงเรียนวิถิพุทธของกระทรวงศึกษาธิการ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้คือ

1. ประชากรที่ทำการวิเคราะห์รูปแบบการบริหารโครงการโรงเรียนวิถิพุทธในด้าน
จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค โดยจัดประชุมสัมมนาระดมความคิดเห็นจากผู้บริหาร
โรงเรียนและครูผู้สอนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ ได้แก่ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2548,
หน้า 22) ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 18,524 คน และครูผู้สอน จำนวน 18,524 คน

กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมประชุมสัมมนา ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 30 คน
และครูผู้สอน จำนวน 30 คน รวมจำนวน 60 คน

2. สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเพื่อนำข้อมูลมาสร้างรูปแบบ
การบริหารโครงการโรงเรียนวิถิพุทธของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ใน
การศึกษาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารโครงการโรงเรียนวิถิพุทธของ
สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นผู้เชี่ยวชาญประกอบด้วย พระสงฆ์ที่เป็นเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส
พระวิปัสสนาจารย์และพระวิทยากรด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม จำนวน 11 รูป และฆราวาส
ประกอบด้วย สมาชิกวุฒิสภาจังหวัด ข้าราชการบำนาญและอาจารย์มหาวิทยาลัย ผู้อำนวยการ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ศึกษาพิเศษ พัฒนาการศึกษาจังหวัดและนักเขียนด้านการพัฒนาคุณธรรม
จริยธรรม จำนวน 12 คน

3. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารโครงการโรงเรียน
วิถิพุทธของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการนำไปปฏิบัติ คือ ผู้บริหารโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการ
โรงเรียนวิถิพุทธ จำนวน 18,524 คน และครูผู้สอน จำนวน 18,524 คน

กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 377 คน และครูผู้สอน จำนวน
377 คน รวมจำนวน 754 คน การสุ่มตัวอย่างได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. เลือกโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
จำนวน 18,524 โรงเรียน

2. ใช้จำนวนกลุ่มตัวอย่างจากตารางขนาดตัวอย่างของ เครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970, pp. 601-610) จำนวนโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการวิจัยพุทธ จำนวน 18,524 โรงเรียน และครูผู้สอน จำนวน 18,524 คน ได้กลุ่มตัวอย่างผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 377 คน และครูผู้สอน จำนวน 377 คน รวม 754 คน

3. สุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามภาค จำนวน 5 ภาค คือ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ ภาคตะวันออกและภาคเหนือ ภาคตะวันออก จำนวนภาคละ 60 โรงเรียน และกรุงเทพมหานคร จำนวน 77 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 377 โรงเรียน แยกเป็นผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 377 คน และครูผู้สอนจำนวน 377 คน รวม 754 คน

นิยามคำศัพท์เฉพาะ

1. รูปแบบ หมายถึง สิ่งที่แสดงโครงสร้างและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของรูปแบบการบริหารโครงการ โรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อช่วยให้สามารถวิเคราะห์และเข้าใจการบริหารโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ได้ดีและมีความเหมาะสมที่จะนำไปปฏิบัติ

2. การบริหารโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ หมายถึง แนวทางการบริหารจัดการของโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ตามกรอบแนวคิด 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านโครงสร้างการบริหารงาน ด้านบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารโครงการ ด้านกระบวนการดำเนินงาน และด้านผลสำเร็จที่คาดว่าจะได้รับ

2.1 โครงสร้างการบริหารงาน หมายถึง ลักษณะความสัมพันธ์และบทบาทของบุคลากรภายในองค์กร โดยพิจารณาด้านการบริหารในรูปคณะบุคคล การกำหนดอำนาจหน้าที่ การประสานงาน

2.2 บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารโครงการ หมายถึง การแบ่งงานและกิจกรรมที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน จัดกลุ่มกิจกรรมบุคลากรและทรัพยากรอื่น ๆ การเลือกทางเลือกในการปฏิบัติงานที่ดีที่สุด โดยพิจารณาจากการกำหนดแนวทางการปฏิบัติงาน การส่งเสริมการดำเนินงาน การจัดสภาพแวดล้อม การจัดกิจกรรม คุณลักษณะและบทบาทของนักเรียน ครูผู้สอนและผู้บริหารโรงเรียน การจัดหาทรัพยากร และการติดตามและการประเมินผล

2.3 กระบวนการดำเนินงาน หมายถึง การดำเนินกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของสถานศึกษาโดยพิจารณาจาก กิจกรรม การฝึกอบรม การมีส่วนร่วม การส่งเสริม การนิเทศ แหล่งเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล

2.4 ผลสำเร็จที่คาดว่าจะได้รับ หมายถึง สิ่งที่เราคาดหวังว่าจะได้จากการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ โดยพิจารณาจาก การประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา การมีคุณธรรมจริยธรรม การมีทักษะในการแก้ปัญหาชีวิต การมีส่วนร่วม และความพึงพอใจ

3. สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง โรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งโรงเรียนของรัฐและเอกชน

4. โรงเรียนวิถีพุทธ หมายถึง โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์หรือใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียน

5. ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้อำนวยการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ผู้รับใบอนุญาต ผู้จัดการและครูใหญ่โรงเรียนเอกชน ที่จัดการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

6. ครูผู้สอน หมายถึง ดำเนินการให้ความรู้ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนในโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

7. ผู้เชี่ยวชาญ หมายถึง พระสงฆ์ และฆราวาส ที่มีความรู้และมีประสบการณ์ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชน